

Дата 09.05.2022

Група 34

Урок № 44-45

Тема уроку: Синоніми, пароніми в офіційно-діловому стилі.

Мета уроку:

Навчальна: навчитися відпрацьовувати навички використання в офіційно-діловому стилі синонімів та паронімів.

Розвиток здібностей: сприяти розвитку творчої активності учнів, формуванню пізнавальних здібностей, розширенню кругозору і збагаченню словникового запасу, навчити учнів оперувати отриманими знаннями, застосовувати їх на практиці.

Виховна: формувати відповідальність за результати своєї роботи, сприяти підвищенню мотивації до управлінської діяльності та співпраці в колективі, а також виховувати в учнів уважність та наполегливість, повагу до обраної професії та культуру праці.

Матеріали до уроку:

Синоніми в офіційно-діловому стилі, якому притаманне прагнення до граничної точності вислову (щоб уникнути неправильного тлумачення), використовуються обмежено, бо вони майже завжди вносять у мовлення зміни відтінків значення.

Наприклад: Процедура приватизації державних підприємств включає такі основні елементи: визначення підприємств або їх часток (акцій, паїв), що продаються громадянам України за приватизаційні сертифікати, а також часток (акцій, паїв), що продаються членам трудових колективів за номінальною вартістю (Концепція роздержавлення і приватизації підприємств, землі і житлового фонду). Тут синоніми використані для пояснення й деталізації.

Явище синонімії означає наявність у мові близьких, але не тотожних способів висловлення, покликаних якнайточніше відтворювати думку. Незнання синонімічних можливостей мови може призвести до появи помилок в усіх стилях мови – і в офіційно-діловому також.

Слід розрізняти вживання лексичних синонімів:

Наприклад, суспільний – громадський. Прикметник суспільний утворений від іменника суспільство (соціально-економічна формація). Він стосується понять класової диференціації, виробництва, соціальних формацій, суспільного ладу.

Наприклад, суспільний: лад, продукт, клас; формація, наука, свідомість, праця, система; становище, виробництво, буття та ін. Громадський – "не державний", "не службовий", "добровільний", такий що стосується всього населення або якогось колективу, громади.

Наприклад, громадський: обов'язок, осуд, порядок, діяч; організація, робота, справа; завдання, харчування та ін. Ящик – скринька – шухляда. Ящик – це "самостійний предмет" для зберігання й перевезення інших предметів; шухляда – це частина іншого предмета: висувний ящик, що є складовою частиною шафи, стола, буфета та ін.; скринька – це ящик з отвором (поштова скринька, скринька для скарг та ін.).

Щоб безпомилково розрізнити такі слова, як квиток – білет, об'єм – обсяг, слід звернути увагу на мовні традиції. Так, слово квиток уживається в таких словосполученнях: проїзний квиток, театральний квиток, залізничний квиток, профспілковий квиток та ін. Слово білет також закріплене за чітко визначеним (проте вужчим) колом словосполучень: кредитний білет, банківський білет, екзаменаційний білет. Слово об'єм уживається лише за наявності виміру в кубічних одиницях (об'єм цистерни 25 м³), в усіх інших випадках – обсяг (обсяг капіталовкладень, обсяг робіт, обсяг книги в друкованих аркушах, обсяг знань, інформації та ін.).

Крім лексичних, для офіційно-ділового мовлення характерні абсолютні, морфологічні та синтаксичні синоніми.

Наприклад, абсолютні синоніми, що не відрізняються ні значенням, ні відмінком і можуть бути взаємозамінними незалежно від контексту: алфавіт – абетка, майдан – площа, процент – відсоток, мовознавство – лінгвістика.

Слід пам'ятати, що у професійній сфері навіть абсолютні синоніми, запозичений і власне український, не завжди є взаємозамінними, *наприклад*: баланс, рівновага тіла, але тільки річний баланс; фон, тло неба, але тільки радіаційний фон; центральна площа, майдан, але тільки площа трикутника. Добираючи варіант слова, слід надавати перевагу українським відповідникам: адекватний – рівний, відповідний, однаковий; апелювати – звертатися; інцидент – випадок, пригода; пріоритет – перевага, першість, переважне право; рентабельний – вигідний, доцільний, прибутковий.

Явище синонімії властиве не лише лексиці, виділяють також морфологічні та синтаксичні синоніми. Серед морфологічних синонімів у діловому мовленні використовуються паралельні форми давального відмінка однини іменників чоловічого роду 2-ї відміни: директору – директорові, пану – панові, Василю Степановичу – Василю Степановичу, добродієві Панасенку О.О. – добродію Панасенкові О.О., а також паралельні форми числівників: п'яти – п'ятьох, сьома – сімома, сімдесяти шести – сімдесятьом шістьом, шістьмастами вісімдесятьма дев'ятьма – шістьмастами вісімдесятьома дев'ятьома (кількісних); у дві тисячі чотирнадцятому році – у дві тисячі чотирнадцятім році (порядкових) тощо. Синтаксичні синоніми досить часто вживаються в офіційно-діловому стилі, зокрема серед розщеплених присудків: повідомити – довести до відома, змагатися – проводити змагання, допомогти – надати допомогу тощо, а також: у зв'язку з хворобою – через хворобу, підписана працівником заява – заява, підписана працівником, відповідно до наказу – згідно з наказом.

Отже, обмежене використання синонімів в офіційно-діловому стилі зумовлене тим, що ці слова майже завжди вносять у мовлення нові відтінки значення.

У деяких текстах дипломатичного підстилю за допомогою синонімів створюється урочистість мовлення, підкреслена значущість документа. Це

знаходить своє вираження, зокрема, в тому, що в дипломатичному підстилі офіційно-ділового стилю на позначення певних понять дипломатії традиційно використовуються запозичення, незважаючи на існування національних еквівалентів.

Наприклад, якщо в інших стилях мови вживають термін вступ, то в дипломатичному мовленні це поняття позначається терміном преамбула; попередній, тимчасовий – прелімінарний (у міжнародному праві попередня угода, за якою сторони, що перебувають у стані війни, визначають основні положення майбутнього мирного договору); затвердження – ратифікація; дійсний, справжній – автентичний та ін.

Між такими функціональними термінами і загальноживаними словами встановлюються своєрідні синонімічні відношення, вони стають компонентами синонімічного ряду.

Пароніми – це слова, що мають схоже звучання, але різне значення й написання. Вони можуть бути настільки схожими, що їх легко сплутати, якщо вони нечітко вимовлені (адресат – адресант, емігрант – іммігрант), або ж мати схожу частину, найчастіше – корінь (професійний – професіональний, інформативний – інформаційний). Саме ця близькість, незначна звукова відмінність у мовленні спричиняє труднощі у засвоєнні і призводить до помилок.

У більш широкому значенні до паронімів зараховують не тільки ті слова, які мають подібне звучання, але й такі, що не дуже схожі за звучанням, але через подібність значення теж часто вживаються в неправильному значенні (вирізнятися – відрізнятися, ознайомити – познайомити).

Пароніми вживаються в усіх стилях мовлення, однак у науковому й офіційно-діловому стилях помилкове використання таких слів може призводити до неправильного розуміння, помилок під час виробничого процесу й передачі інформації (виробнича ділянка замість виробнича дільниця). Тому ці слова потребують особливої уваги. Якщо є сумніви щодо того, який із паронімів краще використати, слід звертатися до словників і довідників (наприклад, словника Д. Г. Гринчишина та О. А. Сербенської "Словник паронімів української мови").

Залежно від того, як пов'язані між собою пароніми, вони поділяються на такі групи:

1) синонімічні пароніми (тобто слова водночас є і паронімами, і синонімами): привабливий – принадливий; будівля – будинок;

2) антонімічні пароніми (водночас і пароніми, й антоніми): прогрес – регрес, еміграція – імміграція;

3) близькі за значенням (при цьому не є синонімами): людський – людяний, свідчення – свідоцтво;

4) тематичні (слова з однієї тематичної групи): ніготь – кіготь, пам'ятник – пам'ятка.

У деяких випадках пароніми виявляються зовсім випадково схожими словами (коледж – котедж, кампанія – компанія).

Щоб з'ясувати відмінність у значенні слів-паронімів, часто доцільним є визначення кореня, від якого походить кожне із слів.

Наприклад, слова тактовний і тактичний походять відповідно від слів такт і тактика. Таким чином легко з'ясувати, що тактовний – це той, що має почуття

міри, вміє поводитися (тактовна людина), а тактичний – той, який стосується тактики, планування військових дій (тактична боротьба).

Основна і єдина умова, за якої можна досягти правильного вживання паронімів, – знання значень близькозвучних слів і можливостей їхнього поєднання з іншими словами.

Домашнє завдання: написати конспект уроку.

Фото конспектів присилати на ел. пошту irinanikolaevna1977@ukr.net